

ДЕМОГРАФІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сучасна демографічна ситуація в Україні, яка багатьма науковцями трактується як кризова або катастрофічна, вимагає комплексної оцінки основних кризових моментів у демографічному відтворенні.

Демографічна ситуація в Україні засвідчує наявність низки серйозних соціально-демографічних проблем. Це низька народжуваність, рівень якої не забезпечує простого заміщення поколінь, масове поширення одно-, дводітної сім'ї, висока захворюваність і смертність населення, особливо чоловіків працездатного віку, низька очікувана тривалість життя, яка є однією з найнижчих серед країн Європейського регіону.

Демографічний чинник є одним з визначальних для забезпечення стабільного й безпечного розвитку країни, а питання демографічного розвитку слід розглядати як фактор і водночас як результат функціонування держави. Українському суспільству ніколи не бути процвітаючим чи навіть стабільним, якщо його населення не матиме відповідних умов життя і не відчуватиме повної безпеки для реалізації нормальної демовідтворювальної поведінки, не буде бачити перспектив для існування й розвитку кожна сім'я та особа. Тому в Україні проблема демографічної безпеки країни набуває особливої актуальності. При цьому, хоча демографічна безпека тісним чином пов'язана з іншими видами національної безпеки, є її найважливішою складовою.

Демографічна безпека як складова національної безпеки – це стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, при якому забезпечується розвиток з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України.

Демографічна безпека представляє із себе функціонування і розвиток популяції як такої в її вікових, статевих та етнічних параметрах, співвідношення з національними

інтересами держави, які складаються з забезпечення цілісності, суверенності, незалежності та збереження геополітичного статусу. До основних ознак демографічної ситуації відносять чисельність населення і темпи його зміни, географію розселення, вікову структуру та міграційні процеси. Демографічні процеси в сучасному світі розглядаються в ряду найважливіших глобальних проблем. Це пов'язано з тим, що в багатьох регіонах Землі населення зростає темпами, які не можуть бути забезпечені сировиною і енергетичними ресурсами, розумно очікуваним прогресом житлового будівництва, охорони здоров'я, продовольчої безпеки.

Сучасна демографічна ситуація в Україні викликає занепокоєння, оскільки їй притаманна низка загрозливих тенденцій:

- 1) середня тривалість життя в Україні становить 66 років, що на 11 років менше, ніж у країнах Західної Європи;
- 2) спостерігається надвисока смертність чоловіків працездатного віку: у 30-річному віці чоловіки гинуть учетверо частіше за жінок;
- 3) рівень дитячої смертності в Україні вдвічі вищий за середній в Європі;
- 4) високі епідемічні показники захворюваності на туберкульоз та інші хвороби;
- 5) стан здоров'я населення на 50 % залежить від способу життя [1, с. 70].

Тенденції демографічного розвитку є неодмінним чинником, який обумовлює економічну і соціальну політику держави. Вивчення процесів відтворення населення, особливо динаміки його чисельності, має практичне значення для встановлення механізму взаємодії економічних і демографічних процесів.

Основними чинниками, що обумовлюють і впливають на демографічну ситуацію, є:

- 1) Чинник політики держави.
- 2) Економічний чинник, який впливає на всі демографічні структури і процеси, на внутрішню і зовнішню міграцію.
- 3) Чинник війни, яка є однією з головних причин неприродною зменшення кількості населення.
- 4) Чинник державної та законодавчої захищеності інституту сім'ї та шлюбу. Сьогодні однією з головних складових демографічної кризи є відмова від материнства, зречення від батьківства як такого, а також тенденція до створення малодітних сімей. Великий вплив робить втрата серед населення цінностей сім'ї та шлюбу, що виражається в так званих громадянських і гостьових шлюбах, численних розлученнях, позашлюбного народження дітей тощо [2, с. 177].

Основними завданнями забезпечення демографічної безпеки в Україні є:

- 1) поліпшення соціально-економічних умов життєдіяльності населення;
- 2) поетапне підвищення державних мінімальних соціальних стандартів у галузі оплати праці, пенсійного забезпечення, освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального обслуговування, соціальної підтримки та соціального обслуговування;
- 3) оптимізація зовнішніх і внутрішніх міграційних потоків населення;
- 4) протидія нелегальній міграції;
- 5) сприяння добровільному поверненню українців на етнічну батьківщину (за місцем народження);
- 6) стимулювання залучення і закріплення фахівців у сільській місцевості;
- 7) підвищення престижу родини в суспільстві;
- 8) забезпечення репродуктивних прав громадян і сприяння формуванню репродуктивних потреб населення [3, с. 24].

З цією метою в Україні необхідно скоротити масштаби бідності, забезпечити повну і ефективну зайнятість як основного джерела підвищення ролі трудових доходів та їх реального зростання, поліпшити якість життя населення, насамперед його здоров'я, скоротити смертність та збільшити тривалість життя, стабілізувати народжуваність та її доведення в перспективі до рівня, що забезпечує простий режим демографічного відтворення, зміцнити шлюбно-сімейні стосунки і поліпшити умови життєдіяльності сім'ї, удосконалити регулювання міграційних процесів.

Список літератури

1. Александрова О.Ю. Демографічна безпека України: оцінка стану, акценти державного регулювання О.Ю. Александрова // Агросвіт. – 2017. – № 18. – С. 69-75.
2. Колесніков А.П. Тенденції демографічної кризи як загроза економічній безпеці України / А.П. Колесніков // Інноваційна економіка. – 2015. – № 3. – С. 176-179.
3. Пастернак-Таранушенко Г. Демографічна складова економічної безпеки / Г. Пастернак-Таранушенко. // Вісник Академії наук України. – 2010. – № 11-12. – С. 20-25.